

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ АСОСИДАГИ БИР МАРТАЛИК
ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

НУРУМОВ ДИЛШОДБЕК ДЖУМАБАЕВИЧ

**АДВОКАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИГА
ЮРИДИК ЁРДАМ КЎРСАТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07 – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси
Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)
Contents of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD)

Нурумов Дилшодбек Джумабаевич Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари.....	3
Nurumov Dilshodbek Djumabayevich Organizational and legal issues of providing legal assistance to business entities by a lawyer.....	23
Нурумов Дилшодбек Джумабаевич Организационно-правовые вопросы оказания адвокатом юридической помощи субъектам предпринимательства	39
Эълон қилинган ишлар рўйхати List of published works Список опубликованных работ.....	43

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03
РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ АСОСИДАГИ БИР МАРТАЛИК
ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

НУРУМОВ ДИЛШОДБЕК ДЖУМАБАЕВИЧ

**АДВОКАТ ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИГА
ЮРИДИК ЁРДАМ КЎРСАТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МАСАЛАЛАРИ**

12.00.07 – Суд ҳокимияти. Прокурор назорати. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятини
ташқил этиш. Адвокатура

**юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси томонидан В2020.4.PhD/Ү435 рақами билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталига (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Тулаганова Гулчехра Захитовна
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Отажонов Аброржон Анварович
юридик фанлар доктори, профессор

Хайриев Нодиржон Исроилович
юридик фанлар доктори, доцент

Етакчи ташкилот:

Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги DSc.07/13.05.2020.Ү4.22.03 рақамли Илмий кенгаш асосидаги бир марталик илмий кенгашнинг 2021 йил 30 август соат 15:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (99871) 233-37-48, e-mail: info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университетининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (970-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (99871) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2021 йил «16» августда тарқатилди.

(2021 йил «16» августдаги 1-рақамли реестр баённомаси).

У.А.Тухташева

Илмий даражалар берувчи бир марталик илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори (DSc), профессор

Д.Г.Камалова

Илмий даражалар берувчи бир марталик илмий кенгаш котиби, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.С.Салаев

Илмий даражалар берувчи бир марталик илмий кенгаш ҳузуридаги илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори (DSc), профессор

КИРИШ (Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятини яхшилаш тобора долзарб аҳамият касб этиб, юридик ёрдам кўрсатиш шиддат билан тараққий этиб бормоқда. «The American Lawyer» журнали рейтингига кўра, 2000 нафар адвокати ва юристлари бўлган АҚШнинг энг йирик юридик компанияларидан бўлган Kirkland & Ellis LLP 2019 йилда \$ 4.15 млрд.дан ортиқ даромад олган. Машҳур Boeing, Delta Airlines, Nike, Verizon компаниялари уларнинг мижозлари ҳисобланади¹ ва биргина мазкур рақамларнинг ўзи тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишда адвокатларга бўлган талаб юқорилигидан далолат беради. Адвокатларнинг фуқаролар ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилиш мақсадида малакали юридик ёрдам кўрсатишдаги ўрни ва аҳамияти БМТнинг Жиноятчиликнинг олдини олиш ва ҳуқуқбузарлар билан муомала қилиш тўғрисидаги Саккизинчи конгрессида қабул қилинган «Юристар ролига оид асосий принциплар» ва «Адвокатларнинг роли ҳақидаги асосий қоидалар»²да ҳам эътироф этилган.

Жаҳонда адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш самарадорлигини ошириш, ушбу фаолиятга замонавий онлайн шаклдаги ташкилий-ҳуқуқий механизмларни киритиш, тадбиркорлик субъектлари ўртасидаги низоларни ҳал қилишда адвокатларнинг ҳуқуқ ва ваколатларини янада оширишга алоҳида аҳамият берилмоқда. Хусусан, адвокатларнинг низоларни ҳал этишда медиатор сифатида фаолият юритиш механизмларини таъминлаш, тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишда адвокатларга мустақил равишда эксперт, мутахассисларни жалб этиш, тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларини белгилаш ва мазкур соҳада тадқиқотлар ўтказишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Республикамызда адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларига малакали юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини таъминлаш юзасидан қатор мақсадли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Аммо адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича ваколатларини кенгайтириш ҳамда уларга юридик ёрдам кўрсатишнинг янги шакллари жорий этиш зарурати мавжудлиги боис, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармонида «адвокатлик тузилмаларининг янги ташкилий-ҳуқуқий шакллари жорий этиш» ҳамда «тадбиркорлик субъектларига ҳуқуқий хизмат кўрсатувчи корпоратив юридик

¹ <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/010715/worlds-top-10-law-firms.asp>.

² <https://www.un.org/ru/sections/general/documents/index.html>

маслаҳатлар ва юридик консалтингларни ривожлантириш»¹ вазифаси қўйилганлиги ушбу соҳани тадқиқ этиш зарурати мавжудлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги (2016), «Адвокатура институти самарадорлигини тубдан ошириш ва адвокатларнинг мустақиллигини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2018) Фармонлари ҳамда «Аҳолига ҳуқуқий ахборотни етказиш ва юридик ёрдам кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2019), «Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2020) қарорлари ва мавзуга оид бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Диссертация тадқиқоти республика фан ва технологиялар ривожланишининг I.«Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Мазкур мавзунинг айрим жиҳатлари Ғ.Абдумажидов, Ж.Х.Абдурахмонхўжаев, А.Алламуратов, И.Р.Астанов, Д.Б.Базарова, В.Х.Давлятов, М.М.Мамасиддиқов, Ф.Х.Отахонов, О.Оқюлов, С.М.Рахманова, М.Х.Рустамбаев, Б.Саломов, Г.З.Тулаганова, У.А.Тухташева, Д.Ю.Хабибуллаев, Л.Б.Хван ва бошқаларнинг илмий ишларида муайян даражада ўрганилган.

Жумладан, М.Х.Рустамбоев, У.А.Тухташева томонидан адвокатлик фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асослари ва асосий йўналишлари, Г.З.Тулаганова, Д.Б.Базаровалар жиноят процессида адвокат иштироки, Ф.Х.Отахонов адвокатура ва юридик хизматнинг айрим жиҳатлари, Д.Ю.Хабибуллаев адвокатнинг фуқаролик процессидаги иштирокини ёритган. Ўзбекистонда докторлик илмий тадқиқоти даражасида адвокатура институти ва адвокатлик фаолияти соҳасида илмий изланишлар Б.Саломов ва В.Х.Давлятовлар томонидан амалга оширилган. Хусусан, Б.Саломов «Ўзбекистон Республикасида адвокатлик фаолияти, унинг кафолатлари ва адвокатларнинг ижтимоий ҳимояси (тажриба ва муаммолари)», В.Х.Давлятов «Адвокатура институтини такомиллаштиришда адвокатлик тузилмалари ва ўзини ўзи бошқариш органининг ҳуқуқий мақоми масалалари» мавзусида илмий тадқиқот олиб борган.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

МДХга аъзо мамлакатлар олимларидан Г.М.Резник адвокатуранинг фуқаролик жамияти институти сифатидаги роли, А.Бойков адвокатлик фаолияти кафолатлари ва ихтисослашуви масалалари, В.Панченко адвокат томонидан юридик хизмат кўрсатишнинг ўзига хос жиҳатлари, А.Гриненко адвокатура фаолиятининг ташкилий масалалари ва адвокат мақоми, А.Власов адвокатура институтининг тарихий асослари, Э.Любовенко ва В.Волковлар малакали юридик ёрдам олишнинг конституциявий кафолатлари, С.Гаврилов ва бошқалар адвокатнинг юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг айрим процессуал жиҳатларини тадқиқ этган.

Хорижий олимлардан Robert A.Blackburn адвокатура фаолиятини самарали ташкил этишнинг айрим масалалари, Mark A.Cohen замонавий шароитларда юридик хизмат кўрсатиш тизимидаги ўзига хос хусусиятлари, Bernard Marr адвокатура ва юридик хизмат кўрсатиш соҳасида янги технологияларнинг ўрни ва аҳамияти, John Armour, Kenneth C. Frazier ва бошқа олимлар эса жаҳондаги йирик бизнес субъектларига замонавий юридик хизмат кўрсатиш тенденциялари ҳамда йўналишларини ёритган¹.

Бироқ мамлакатимизда адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларига оид алоҳида тадқиқотлар олиб борилмаган.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация тадқиқоти Тошкент давлат юридик университетининг илмий-тадқиқот ишлари режасидаги «Суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилиш шароитида адвокатура институтини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари» доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларини комплекс таҳлил қилиш, соҳага оид назарияни ривожлантириш ва амалиётни такомиллаштиришга қаратилган таклиф, тавсиялар ишлаб чиқишдан иборатдир.

Тадқиқотнинг вазифалари:

- адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг назарий масалаларини таҳлил қилиш;
- тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг адвокатлик фаолияти турларидан бири сифатида аҳамиятини очиб бериш;
- адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ўзига хос жиҳатларини кўриб чиқиш;
- адвокатлик тузилмалари томонидан тадбиркорлик субъектларига малакали юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларини ўрганиш;
- юридик маслаҳатчилар ташкилотлари томонидан тадбиркорлик

¹Бу ва бошқа манбалар диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида кўрсатилган.

субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг ўзига хос жиҳатларини таҳлил қилиш;

– адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизмини такомиллаштириш бўйича амалий таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқиш;

– айрим хорижий ва МДХга аъзо мамлакатларда адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш.

Тадқиқотнинг объекти адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатилиши билан боғлиқ ижтимоий-ҳуқуқий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларини тартибга солишга доир норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларни қўллаш амалиёти, айрим хорижий давлатлар қонунчилиги ва амалиётидаги тажрибалар, адвокатлик фаолиятини ташкил этишга доир халқаро стандартлар, шунингдек, ўрганилаётган мавзуга оид илмий-назарий қарашлар, концептуал ёндашувлар ва ғоялар ташкил этади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқотда мантиқий, тарихий, қиёсий-ҳуқуқий, аниқ социологик, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, статистик маълумотлар таҳлили, қонун ҳужжатларини шарҳлаш, қонунни қўллаш амалиётини ўрганиш каби усуллардан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

тадбиркорлик субъектларини тафтиш қилиш юридик хизмат вакиллари ва (ёки) жалб этилган адвокатлар албатта иштирок этган ҳолда (тадбиркорлик субъекти мазкур ҳуқуқдан воз кечган ҳоллар бундан мустасно) ўтказилиши лозимлиги асосланган;

юридик хизмат вакиллариининг ва (ёки) жалб этилган адвокатларнинг тафтишнинг исталган босқичида иштирок этишга бўлган ҳуқуқи тўғрисида ҳамда қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳуқуқлар ҳақида текширилаётган субъектнинг мансабдор шахсини ёки вакилини хабардор қилиш шартлиги исботланган;

текширув бошланишидан олдин текширувни амалга оширувчи мансабдор шахс томонидан тадбиркорлик субъектининг ваколатли вакилига унинг текширувда юридик хизмат вакиллариини ва (ёки) адвокатни жалб этиш ва иштирокини рад этиш ҳуқуқи ёзма шаклда, баённома асосида тушунтирилиши шартлиги асосланган;

тадбиркорлик субъектининг ваколатли вакили томонидан текширувда иштирок этиш учун юридик хизмат вакиллариини ва (ёки) адвокатни жалб этиш ва уларнинг иштирокини рад этганлик тадбиркорлик субъекти томонидан адвокатни текширувнинг кейинги босқичларида жалб этиш учун монелик қилмаслиги асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларига оид илмий тушунчаларнинг мазмун-моҳияти очиқ берилган ва муаллифлик таърифлари ишлаб чиқилган;

Ўзбекистон Республикасининг «Адвокатура тўғрисида»ги Қонунига чет эллик адвокатнинг иштирокига оид янги 3²-моддани киритиш, 5-моддасини адвокатнинг ишонч билдирувчининг манфаатларини хорижий давлатларнинг давлат ва бошқа органларида, халқаро судда вакил сифатида иштирок этишига оид нормалар билан тўлдириш асосланган;

тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш самарадорлигини ошириш мақсадида айрим давлатларнинг ижобий тажрибасини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикасининг «Малакали юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисида»ги Қонуни қабул қилиниши зарурати мавжудлиги асосланган;

Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Қонунининг 21-моддасида юридик экспертиза ўтказиш ҳуқуқига эга субъектлар таркибига тижорат асосида фаолият юритадиган юридик маслаҳат берувчи (консалтинг) ташкилотларининг ҳуқуқшуносларини киритиш таклифи асосланган;

тадбиркорлик субъектларига нисбатан жиноят иши қўзғатилганида уларнинг фаолиятини текшириш жараёнида адвокат иштироки шартлигини Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 51-моддасида белгилаш кераклиги исботланган;

3240100 – Юриспруденция таълим йўналишида таҳсил оладиган юридик техникумлар талабалари (ўқувчилари) учун «Адвокатура» дарслиги тайёрланган ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги буйруғига асосан нашрга тавсия қилинган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижасида олинган назарий хулосалар, қонун ҳужжатларини такомиллаштириш бўйича ишлаб чиқилган таклифлар тадбиркорлик ҳуқуқи, иқтисодий-процессуал ҳуқуқи ва адвокатура фанларидаги илмий доктриналарга, миллий ва хорижий мамлакатлар қонун нормаларига ҳамда қонунни қўллаш амалиётига асосланиши, шунингдек, тадқиқот ишидаги ахборот базасининг ишончлилиги расмий нашрларда эълон қилинган, адвокатлар фаолиятига оид 2017-2020 йилги статистик маълумотлар, илмий тадқиқотлар ва бошқа манбалардан фойдаланилганлиги билан белгиланади. Тадқиқот ишида 2021 йил март ойида Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасида стажировка ўташ давомида 100 тадан ортиқ адвокатлар ўртасида ўтказилган сўров натижалари ва амалиёт материалларидан фойдаланилган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқотнинг илмий аҳамияти шундан иборатки, мазкур тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган қоидалар «Адвокатура» ҳамда «Суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар» фанлари назариясининг ривожланишига хизмат қилади. Илмий изланишлар натижасида ишлаб чиқилган хулосалардан келажакда илмий тадқиқот ишларини олиб боришда, олий таълим муассасалари, юридик техникумларда «Адвокатура»

модули бўйича дарс ўтишда, ўқув ва ўқув-услубий қўлланмалар тайёрлашда фойдаланилиши мумкин. Шунингдек, тадқиқот иши тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш жараёнида адвокатларнинг амалий фаолиятини ташкил этиш билан боғлиқ муаммоларнинг ҳал этилишига хизмат қилади.

Тадқиқотнинг амалий аҳамияти тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизмини такомиллаштиришга қаратилган бир қатор қоида ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилганида ифодаланади. Тадқиқот натижаларидан адвокатура ва юридик ёрдам кўрсатиш соҳасидаги қонунчиликни такомиллаштиришда, мазкур йўналишдаги Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси ҳужжатларини тайёрлаш амалиётида фойдаланиш мумкин.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларига бағишланган тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалар асосида:

тадбиркорлик субъектларини тафтиш қилиш юридик хизмат вакиллари ва (ёки) жалб этилган адвокатлар албатта иштирок этган ҳолда (тадбиркорлик субъекти мазкур ҳуқуқдан воз кечган ҳоллар бундан мустасно) ўтказилишига оид таклифлардан Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 187⁴-моддаси биринчи қисмида фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 12 январдаги 06/1-05/3699-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши тадбиркорлик субъектларига нисбатан қўзғатилган жиноят иши бўйича тафтиш ўтказиш жараёнида адвокатлар томонидан уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимояланишига хизмат қилган;

юридик хизмат вакиллариининг ва (ёки) жалб этилган адвокатларнинг тафтишнинг исталган босқичида иштирок этишга бўлган ҳуқуқи тўғрисида ҳамда қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳуқуқлар ҳақида текширилаётган субъектнинг мансабдор шахсини ёки вакилини хабардор қилиши шартлиги ҳақидаги таклифлар Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 187¹¹-моддаси 3-қисми 5-бандида фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2021 йил 12 январдаги 06/1-05/3699-сон далолатномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилиниши тадбиркорлик субъектлари, уларга нисбатан қўзғатилган жиноят иши бўйича тафтиш қилинаётганида адвокат ёрдамидан фойдаланиш ҳуқуқининг таъминланишига хизмат қилган;

текширув бошланишидан олдин текширувни амалга оширувчи мансабдор шахс томонидан тадбиркорлик субъектининг ваколатли вакилига унинг текширувда иштирок этиш учун юридик хизмат вакиллариини ва (ёки) адвокатни жалб этиш ёки уларнинг иштирокини рад этиш ҳуқуқи ёзма шаклда тушунтирилиб, бу ҳақда баённома тузилиши ҳақидаги таклифлар Ўзбекистон Республикасининг «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари

тўғрисида»ги Қонунининг 39-моддаси ўн учинчи қисмида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари кўмитасининг 2021 йил 12 январдаги 06/1-05/3699-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши тадбиркорлик субъектларини текширишдан аввал мансабдор шахсга адвокатни жалб этиш ёки унинг иштирокини рад этиш юзасидан тушунтириш бериш мажбуриятининг юкланишига хизмат қилган;

тадбиркорлик субъектининг ваколатли вакили томонидан текширувда иштирок этиш учун юридик хизмат вакилларини ва (ёки) адвокатни жалб этишни ва уларнинг иштирокини рад этганлик тадбиркорлик субъекти томонидан адвокатни текширувнинг кейинги босқичларида жалб этиш учун монелик қилмаслиги ҳақидаги таклиф Ўзбекистон Республикаси «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қонунининг 39-моддаси ўн учинчи қисмида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари кўмитасининг 2021 йил 12 январдаги 06/1-05/3699-сон далолатномаси). Ушбу таклифнинг қабул қилиниши тадбиркорлик субъектининг текширувнинг ҳар қандай босқичида адвокатни жалб этиш ҳуқуқи таъминланишига хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 5 та илмий-амалий анжуманда, жумладан, 3 та халқаро, 2 та республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 13 та илмий иш, шу жумладан 1 та монография, илмий журналларда 7 та (5 та республика ва 2 та хорижий журналларда) илмий мақола чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, етита параграфни ўз ичига олган 3 та боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг умумий ҳажми 140 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** (докторлик диссертацияси аннотацияси) қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига мослиги, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, мавзунинг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, унинг мақсади ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, амалиётга жорий қилинганлиги, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритилган.

Диссертациянинг «**Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг умумий тавсифи**» деб номланган биринчи бобида адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш

фаолиятининг ҳуқуқий ва назарий масалалари, адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг аҳамияти, ўзига хос жиҳатлари ўрганилган.

Диссертацияда юридик ёрдам ва юридик хизмат тушунчаларининг мазмун-моҳияти очиб берилган ҳамда уларнинг ўзаро фарқли ва ўхшаш жиҳатлари таҳлил қилинган.

Тадқиқот ишида (М.Х.Рустамбаев, У.А.Тухташева, Б.Саломов, Ф.Х.Отахонов, М.М.Мамасиддиқов, В.Х.Давлятов, В.Буробин, В.Волков, Джон Адамс, Г.М.Резник, А.Поляков)ларнинг адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишга оид қарашлари ва назарий ёндашувлари таҳлил этилган. Уларнинг юридик хизмат кўрсатиш фуқаролик ҳуқуқининг объекти ҳисобланиши, юридик ёрдам эса фуқаролик ҳуқуқидан ташқари, жиноят процессуал ҳуқуқи, бошқа ҳуқуқ соҳалари объекти бўлиши мумкинлиги, шунингдек, юридик хизмат кўрсатишнинг кўпроқ тижорат характериға эга эканлиги, юридик ёрдам эса оммавий тусға эга бўлиб, яъни давлат томонидан бепул амалға оширилиши ҳам мумкинлиги ҳақидаги фикрларни таҳлил қилиб, диссертант, ҳар икки таъриф аслини олганда юридик хизмат тушунчаси иккиёқлама табиатға эғалиги туфайли пайдо бўлган, деган фикрни илғари суради. Бу фикрини асослаб, юридик хизмат – бу нафақат давлат органлари, нодавлат-нотижорат ҳамда бошқа ташкилотларнинг алоҳида ташкилий тузилмаси, балки улар томонидан доимий (меҳнат шартномаси асосида) амалға ошириладиган юридик хизмат кўрсатиш фаолиятидир, деган фикрни билдирган.

Мазкур бобда ижтимоий сўровлар ва статистик маълумотларни ўрганиш ва таққослаш орқали мамлакатимизда ҳозирги кунда тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг аҳволи, уларнинг малакали юридик ёрдамға бўлган ижтимоий эҳтиёжи даражаси ўрганилган. Шунингдек, илмий-назарий жиҳатдан юридик ёрдам кўрсатишға оид асосий тушунчаларнинг мазмун-моҳияти очиб берилган. Жумладан, қонунни қўллаш жараёнида адвокат фаолияти билан бевосита боғлиқ бўлган «ҳуқуқий масалалар», «ҳуқуқий ишлар», «ҳуқуқий ёрдам» («юридик ёрдам»), «ҳуқуқий хизмат кўрсатиш» («юридик хизмат кўрсатиш»), «ҳуқуқий хизмат қилиш» («юридик хизмат қилиш»), «ҳуқуқий маслаҳат» («юридик маслаҳат») каби атамаларға тўхталиб, муаллиф томонидан юридик хизмат билан адвокат ёки бошқа ташкилот томонидан юридик ёрдам (маслаҳат) беришнинг асосий жиҳати уларнинг меҳнат ёки фуқаролик шартномавий муносабатға асосланишидир, деган ғоя илғари сурилган.

Диссертантнинг фикрича, адвокатларнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш бўйича фаолиятининг ўзига хос жиҳатлари: а) фуқаролик-ҳуқуқий шартномавий асослардан келиб чиқади; б) мазкур фаолият аниқ топшириқ (алоҳида масала бўйича хизмат кўрсатиш) ёки комплекс хизмат кўрсатиш (тадбиркорлик субъекти фаолиятини тўлиқ ҳуқуқий жиҳатдан юритиб бориш) шаклида бўлади; в) тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини тергов ва суд жараёнида фақат адвокат ҳимоя қилишида намоён бўлади.

Тадқиқ этилаётган мавзу доирасида тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятига аниқ илмий ва ҳуқуқий таъриф берилмаганлиги сабабли, диссертант томонидан миллий ва хорижий олимларнинг фикрлари таҳлили асосида унга қуйидаги муаллифлик таърифи берилган: «адвокатлар томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш – адвокатлик лицензиясига эга бўлган, белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтган адвокатлик тузилмаларидан бирида фаолият юритаётган адвокат (адвокатлар) томонидан муайян муддатга ёки муайян ишни амалга ошириш мақсадида тузилган фуқаролик-ҳуқуқий шартномага мувофиқ ҳуқуқий масалалар бўйича ҳақ эвазига ёки бепул юридик ёрдам кўрсатиш».

Мазкур бобда адвокатларнинг ушбу амалиёти комплекс, тизимли тарзда ўрганилмаганлиги, юридик ёрдам кўрсатишга оид қонунчиликни қўллашда ташкилий-ҳуқуқий масалалар очиқ қолаётганлиги аниқ мисоллар ва Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси статистик маълумотларидан фойланилган ҳолда асослангайиб берилган.

Жумладан, амалиётда юридик ёрдамнинг турли тижорат ва нотижорат ташкилотлар томонидан кўрсатилаётгани, адвокатлик фаолияти соҳасида юз бераётган ўзгаришларни инобатга олган ҳолда, тадбиркорлик субъектлари харажатларни камайтириш ва асосий фаолиятни амалга оширишга йўналтиришнинг оқилона усулларида бири сифатида юридик ёрдам кўрсатишда аутсорсинг шаклидан фойдаланиш зарурлиги исботланган.

Диссертациянинг «**Адвокат ва юридик маслаҳатчилар ташкилотлари томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асослари**» номли иккинчи бобида адвокатлик тузилмалари томонидан тадбиркорлик субъектларига малакали юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари таҳлил қилинган, шунингдек бошқа ташкилотлар томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг айрим масалалари кўриб чиқилган.

Диссертант адвокатнинг тадбиркорлик субъектига юридик ёрдам кўрсатиш фаолияти хусусида сўз юритиб, бу борада бутун дунёда малакали юридик ёрдам нафақат адвокатлар, балки турли ташкилий-ҳуқуқий шаклдаги тузилмалар томонидан амалга оширилаётганлигини қайд этган ва ривожланган давлатлар (АҚШ, Англия, Франция)да юридик ёрдам (хизмат) кўрсатиш малакавий стандартлари белгиланиб, фаолияти лицензияланиши, тегишли талабгорларга аниқ талаблар қўйилганлиги (олий юридик маълумот, юридик мутахассислик бўйича иш стажига эга бўлиши, юридик амалиётга кириш ҳуқуқини олиш), фуқаровий ва жиноий жавобгарлик назарда тутилганлигини кўрсатган.

Тадқиқотчи тадбиркорлик субъектларига адвокатлар томонидан малакали юридик ёрдам кўрсатиш аҳволини таҳлил этиб, Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг маълумотларига кўра, 2020 йилда адвокатлар томонидан яқка тартибдаги тадбиркорларга 3524 та ҳолатда оғзаки (ёзма) ҳуқуқий маслаҳатлар ва тушунтиришлар берилган, шундан 798 таси ҳақ эвазига, 2726 тасида бепул юридик ёрдам кўрсатилган. Шунингдек, шартнома (битимлар ва бошқа)лар юзасидан берилган хулосалар, тайёрланган ҳужжат лойиҳалари

664 та, шундан ҳақ эвазига 356 та, бепул 308 тани ташкил этади. Тижорат ташкилотларига 5794 та ҳолатда оғзаки (ёзма) ҳуқуқий маслаҳатлар ва тушунтиришлар берилган, шундан 3507 таси ҳақ эвазига, 2285 тасида бепул юридик ёрдам кўрсатилган ҳамда шартномалар (битимлар ва бошқа) юзасидан берилган хулосалар, тайёрланган ҳужжатлар лойиҳалари 10121 та (шундан ҳақ эвазига 9416 та, бепул 705 та)ни ташкил этиши, шу билан бирга ҳозирги кунда тадбиркорлик субъектларига юридик маслаҳат хизматларини кўрсатувчи тижорат ташкилотлари томонидан ҳам юридик маслаҳат хизмати кўрсатилади, бироқ ушбу ташкилотлар томонидан тадбиркорлик субъектларига кўрсатиладиган юридик маслаҳат хизматлари турлари, уларнинг сони ва сифати тўғрисидаги расмий маълумотларнинг мавжуд эмаслиги, мазкур ташкилотларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари, уларнинг маслаҳатчи ходимлари (юристар)га нисбатан аниқ малакавий талаблар қўйилмаганлиги ва уларнинг жавобгарлиги юзасидан миллий қонунчиликда аниқ механизм мавжуд эмаслигини таъкидлайди.

Ишда ҳозирги пандемия шароитларида адвокатлик тузилмалари томонидан юридик ёрдам кўрсатишнинг масофавий усулларини жорий этиш зарурлиги, жумладан, адвокатлик тузилмалари замонавий ахборот коммуникация технологияларини қўллаш орқали тадбиркорлик субъектларига онлайн режимда маслаҳатлар бериш, юридик ёрдам кўрсатиш бўйича тузилган шартномалар доирасида маслаҳатларни имкон қадар видео конференцалоқа ва ZOOM дастури ёхуд бошқа шунга ўхшаш Интернет дастурлари орқали, тегишли юридик ҳужжатларни электрон имзолаш тартибига риоя этган ҳолда тасдиқлаш ва имзолаш тартибини жорий этиш лозимлиги асосланган.

Муаллиф мазкур бобда тадбиркорлик субъектларига малакали юридик ёрдам кўрсатишда «pro bono» (бепул юридик ёрдам) тизимини жорий этиш масаласини ҳам ўрганган. Хусусан, ушбу тизимга оид хорижий тажриба, Ўзбекистонда амалда тадбиркорлик субъектларига бепул юридик ёрдам кўрсатиш соҳасидаги мавжуд вазият, мазкур юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари таҳлил қилиниб, мазкур тизимни жорий этишда бепул юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эга тадбиркорлик субъектлари тоифаларини (фаолиятни бошлаётган, банкротлик амалиётини ўтказаетган ва ҳ.к.) белгилашни таклиф қилган.

Тадқиқот ишида ҳозирда юридик хизмат кўрсатиш бозорида ҳуқуқий маслаҳат бериш билан шуғулланувчи юридик хизмат ташкилотлари (консалтинг) фаолияти адвокатлик тузилмаларига жиддий рақобатчи эканлигининг сабаби сифатида адвокатлик тузилмалари ташкилий жиҳатдан қонунчиликда белгиланган тўртта шаклда фаолият юритиб, нотижорат тузилма сифатида фаолият юритиши, консалтинг ташкилотлари эса, ўта мослашувчан, турли фаолиятни бир вақтнинг ўзида юритиши мумкин бўлган, тижорат асосида юридик маслаҳат бериш фаолияти билан шуғулланиши, рақобатбардош нархлар белгилаши билан изоҳланган.

Диссертант замонавий ишлаб чиқариш ва ишбилармонлик муҳити шиддат билан ривожланиб бораётган ҳозирги даврда юридик консалтинг ташкилотларини тадбиркорлик субъектлари учун зарур бўлган хизмат тури деб ҳисоблайди. Бинобарин, Ҳаракатлар стратегиясида тадбиркорлик субъектларига ҳуқуқий

хизмат кўрсатувчи корпоратив юридик маслаҳатлар ва юридик консалтингни ривожлантириш лозимлиги алоҳида вазифа сифатида белгиланганлиги ҳам тадқиқотчи фикрининг ўринли эканлигини тасдиқлайди.

Тадқиқотчининг фикрича, юридик консалтинг ташкилотлари корпоратив бирлигини таъминловчи ўзини ўзи бошқариш органининг мавжуд эмаслиги, уларнинг ягона касб этика қоидалари, юридик маслаҳатчилар малакасини ошириш тартиби, юридик хизмат кўрсатиш борасидаги зарур стандартлари ишлаб чиқилмаганлиги улар томонидан кўрсатиладиган юридик хизмат сифатига бевосита таъсир қилади.

Шундан келиб чиққан ҳолда, диссертацияда, айрим хорижий давлатлар тажрибаси, ўтказилган ижтимоий сўров натижаларига асосланиб, адвокатлик тузилмалари ва бошқа ташкилотлар томонидан тадбиркорлик субъектларига малакали юридик ёрдам ва маслаҳат хизматларини кўрсатиш борасидаги муаммоларнинг ечими сифатида Ўзбекистон Республикасининг «Малакали юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисида»ги Қонунини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш таклифи илгари сурилиб, уни қабул қилишнинг ижтимоий, ҳуқуқий ва объектив зарурияти мавжудлиги асослангилган.

Хусусан, ушбу қонуннинг қабул қилиниши юридик ёрдам кўрсатиш жараёнининг ташкилий ва ҳуқуқий механизмини, бепул малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эга бўлган шахслар тоифасини қатъий белгилаши, юридик ёрдам кўрсатиш билан шуғулланадиган ташкилотларга, алоҳида шахслар (мутахассислар)га маълум касбий ва бошқа малака талабларини қўйиши, кўрсатилаётган юридик ёрдам сифати устидан назоратни таъминлаш қоидаларини ўрнатиши ҳамда мазкур тузилмаларнинг фуқаролик жавобгарлигини суғурталаш механизмини белгилаш орқали жамиятда малакали юридик ёрдамга эҳтиёжманд аҳоли учун зарур механизмларнинг яратилиши исботланган.

Диссертациянинг «**Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишининг ташкилий-ҳуқуқий механизмини такомиллаштириш истиқболлари**»га бағишланган учинчи бобда адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизмини янада такомиллаштириш, айрим хорижий ва МДХга аъзо мамлакатлардаги адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари таҳлил қилинган.

Тадқиқотда адвокатнинг тадбиркорлик субъектлари манфаатларини суд орқали ҳимоя қилишининг ташкилий-ҳуқуқий механизми таҳлил қилиниб, такомиллаштириш борасида бир қатор таклифлар илгари сурилган.

Муаллиф Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2019 йил 24 майдаги 13-сонли «Биринчи инстанция суди томонидан иқтисодий процессуал қонун нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида»ги қарорига ўзгартиш киритиш ҳақидаги таклифларни ишлаб чиққан.

«Хусусан, ишда иштирок этувчи юридик шахснинг ходими бўлмаган, лекин иш учун муҳим ҳолатларни белгилашга ва низони тўғри ҳал этишга қўмаклашиши мумкин бўлган шахс вакил сифатида ишда иштирок этишига йўл қўйилиши мумкин. Бунда улар вакил сифатида судда касб тариқасида (ҳақ эвазига ёки ҳақ

олмай) фаолият олиб бориши мумкин эмас»лиги ҳақидаги таклиф судларда профессионал равишда малакали юридик ёрдамни кўрсатиш вазифаси фақат адвокатлар томонидан олиб борилишини таъминлашга хизмат қилиши асосланган.

Тадқиқотчи томонидан адвокатнинг жиноят иши юзасидан ҳимоя функцияларини янада самарали амалга ошириши учун статистик маълумотлар ҳамда адвокатлар ўртасида ўтказилган ижтимоий сўровлар таҳлилидан фойдаланиб, Жиноят-процессуал кодексининг 51-моддаси 1-қисмига 10-банд сифатида кўзғатилган жиноят ишлари бўйича тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текширишларда ҳимоячи (адвокат) иштирок этиши шартлигига оид нормани киритиш, шунингдек Жиноят-процессуал кодексининг 53-моддаси 1-қисмида адвокатга жиноят иши бўйича ишонч билдирувчининг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда тадбиркорлик субъектида тафтиш ва текшириш ўтказилаётганида мустақил равишда мутахассисни жалб қилиш, шунингдек жиноят иши доирасида экспертиза тайинлаш (масалан, суд-бухгалтерия, ҳужжатларнинг суд-техник экспертизаси ва бошқа) юзасидан қаноатлантирилиши шарт бўлган таклифлар киритиш ҳуқуқини мустаҳкамлаш зарурлиги асосланган.

Иқтисодиёти ривожланган айрим хорижий давлатлар тажрибаси асосида адвокатларнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятини такомиллаштириш, Ўзбекистонда адвокатурани янада либераллаштириш, халқчиллиги ва тадбиркорлик фаолиятининг инвесторлар учун жозибдорлигини янада ошириш мақсадида, Ўзбекистон Республикасининг «Адвокатура тўғрисида»ги Қонунига «Чет эл адвокатининг иштироки» номли янги 3²-моддани киритиш, ушбу Қонуннинг 5-моддасини адвокатларга ишонч билдирувчининг манфаатларини хорижий давлатларда ва халқаро судда ҳимоя қилиш ҳуқуқини берувчи норма билан тўлдириш таклифи илгари сурилган.

Ишда Германия, АҚШ, Франция, Буюк Британия ва бошқа давлатларнинг тажрибаси, адвокатлар билан ўтказилган сўров натижаларига таяниб, Ўзбекистон Республикаси «Адвокатура тўғрисида»ги Қонунининг 6-моддасидаги адвокатнинг ўзининг касбга оид мулкый жавобгарлик хавфини суғурта қилиш ҳуқуқини унинг мажбурияти этиб белгилаб, алоҳида «Адвокатнинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги» номли 11¹-модда сифатида мустаҳкамлаш зарурлиги асосланган.

Муаллиф Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Қонуннинг 21-моддасига ўзгартириш киритиш лозимлигини таъкидлаб, амалдаги қонун нормасига кўра, хўжалик шартномасининг тарафлари уни тегишли хўжалик юритувчи субъектларнинг юридик хизмати ходими ёки шартнома асосида жалб этилган адвокатнинг имзоларисиз тузишга ҳақли бўлмаса-да, тадбиркорлик субъектларига юридик маслаҳатчилар ташкилотлари томонидан ҳам кенг миқёсда юридик хизмат кўрсатилаётганлиги боис юридик маслаҳатчилар ташкилотларининг ходимларига тадбиркорлик субъектларига ҳуқуқий маслаҳат бериш билан бир қаторда, хўжалик шартномаларини имзолаш ваколатини ҳам бериш лозимлигини асослантиради, шу орқали тадбиркорлик субъектларида

хукукий ёрдамга бўлган эҳтиёж пайдо бўлганида шартномани хукукий экспертизадан ўтказиш учун адвокатга, бошқа юридик ишларда эса юридик маслаҳатчига мурожаат этишнинг зарурияти бўлмайди ва тадбиркорларга ягона субъект томонидан юридик ёрдам кўрсатиш хизмати таъминланади.

Диссертацияда чет эллик инвесторлар, чет эл инвестицияси иштирокидаги корхоналар билан Ўзбекистон Республикаси ва унинг резидентлари ўртасида юзага келадиган инвестициявий низоларни халқаро арбитраж судларида ҳал этиш жараёнида иштирок эта оладиган юқори малакали адвокатлар корпусини яратиш лозимлиги қайд этилиб, бундай низолар пайдо бўлганида Ўзбекистонда фаолият кўрсатувчи тадбиркорлик субъектларининг манфаатларини халқаро арбитраж судларида ҳимоя қила оладиган адвокатлар етарли эмаслиги сабабли ушбу жараёнда иштирок этиш учун хорижий мамлакатларнинг адвокатларига мурожаат қилинаётганлиги билан изоҳлайди.

Мазкур муаммони ҳал этиш учун диссертацияда адвокатлик фаолиятининг соҳалар бўйича ихтисослашувини таъминлаш, инвестиция масалалари билан боғлиқ низоларни халқаро арбитражларда муҳокама қилиш тизимида фаолият юрита оладиган адвокатларнинг алоҳида Реестрини шакллантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси ривожланган хорижий мамлакатларнинг тегишли адвокатура ташкилотлари билан ҳамкорликни йўлга қўйиши, уларнинг тажрибасини ўрганиши учун ишини ташкил этиш бўйича ўзбекистонлик адвокатларнинг стажировка ўташини таъминлаши тавсия қилинган.

Мазкур бобда тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишни адвокатлик фаолияти турларидан бири сифатида айрим хорижий давлатлардаги аҳволи, уларнинг қонунчилигидаги тегишли нормаларни ўрганиш ва таҳлил қилиш натижасида ижобий жиҳатларини миллий қонунчиликка татбиқ этиш зарурлиги асосланган.

Хусусан, муаллиф хорижий давлатлар қонунчилигида тадбиркорлик субъектларига юридик ва консалтинг хизмати кўрсатиш билан боғлиқ фаолиятнинг таҳлили асосида унинг қуйидаги ўзига хос жиҳатларга эътиборини қаратади. Масалан, Германияда адвокатлар махсус шартнома асосида фуқароларга ҳамда тадбиркорлик субъектларига юрисконсулт вазифасини бажаради, лекин расмий шаклда (меҳнат шартномаси асосида) юрисконсулт бўлиб фаолият кўрсатиши мумкин эмас.

Шунингдек, Германияда юридик ёрдам кўрсатишни ташкил этишда ўзига хос жиҳатлардан бири шуки, юридик ёрдам учун ҳақ тўлаш миқдори «Федерация шароитида адвокатлар хизматига ҳақ тўлаш тартиби тўғрисида»ги Қонун билан минимал тарифдаги ҳажмда белгиланган. Ушбу қоида ҳам суд ишларига, ҳам бошқа турдаги хизматлар (консультациялар, шартномаларни расмийлаштириш ва ҳ.к.)га тегишлидир.

АҚШда ҳам адвокатнинг юридик хизматлари ҳақини тўлашда мукамал шаклланган амалиёт мавжуд, турли юридик хизмат турлари учун гонорарларнинг фақат минимал миқдорини ҳисоблаш учун 700 га яқин махсус жадваллар ишлаб чиқилган.

Тадқиқотчи томонидан ҳозирги кунда, хорижий мамлакатлар (АҚШ, Буюк Британия, Германия)да адвокатларнинг тижорат фаолиятига анча чуқур киришиб кетгани, улар нафақат ишонч билдирувчи шахсларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиши, балки бевосита тадбиркорлик фаолияти билан ҳам шуғулланиши, мисол учун, аноним инвестор номидан корхона, акциялар, пайлар сотиб олиши, улар номидан инвестициялар киритиши мумкинлиги қайд этилиб, бунда, улар нафақат ўз мамлакатада, балки ишонч билдирувчи шахснинг манфаатларини кўзлаб, бутун дунё бўйича ишни юритишга ҳақли эканлиги, ҳатто, МДҲга аъзо айрим мамлакатлар қонунчилигида ҳам адвокатлар ишонч билдирувчи шахснинг манфаатларини чет эл давлат органлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари ва судларда, халқаро ташкилотларда ҳимоя қилиши мумкинлиги ҳақидаги нормалар мавжудлиги кўрсатилган.

Юқоридаги каби қоидаларнинг миллий қонунчиликда ҳам ўз аксини топиши, адвокатлик фаолияти учун ҳақ тўлаш тизимини янада такомиллаштириш, ушбу фаолиятга тижорат ташкилоти мақомини бериш ва унинг асосларини киритиш, ишонч билдирувчи шахсларнинг тадбиркорлик соҳасидаги ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда кенг доирада вакиллик қилиши мумкинлиги, жумладан, ҳатто чет эллик тадбиркорларнинг номидан Ўзбекистонда уларнинг маблағларини ва инвестиция пакетларини бошқариш имконини беради.

ХУЛОСА

Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалаларини тадқиқ этиш натижасида қуйидаги таклиф, тавсия ва хулосалар ишлаб чиқилган:

I. Адвокатура институтини такомиллаштиришга оид илмий-назарий хулосалар:

1. Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш тушунчасига қуйидаги муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган. Унга кўра, *адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш деганда адвокатлик лицензиясига эга бўлган, белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтган адвокатлик тузилмаларидан бирида фаолият юритаётган адвокат (адвокатлар) томонидан муайян муддатга ёки муайян ишни амалга ошириш мақсадида тузилган фуқаролик-ҳуқуқий шартномага мувофиқ тадбиркорлик субъектларига ҳуқуқий масалалар бўйича ҳақ эвазига ёки бепул юридик ёрдам бериш тушунилади.*

2. Адвокатлик тузилмаси тадбиркорлик субъекти юридик хизматидан қуйидаги ўзига хос жиҳатлари билан фарқланади:

биринчидан, адвокатлик тузилмаси тадбиркорлик субъекти раҳбарига бўйсунадиган таркибий тузилма эмас, ваҳоланки юридик хизмат ушбу субъект раҳбарига бевосита бўйсунди;

иккинчидан, адвокатлик тузилмаси адвокатлари тегишли тадбиркорлик субъектида бирорта лавозимга эга эмас, чунки фуқаролик-ҳуқуқий шартнома

асосида фаолият юритишади, аммо юридик хизмат ходимлари лавозимга эга ва меҳнат шартномаси асосида ишлайди;

учинчидан, адвокатлик тузилмаси фаолиятининг асосий йўналишлари ва функциялари тегишли тартибда шартномада белгиланади, юридик хизмат функциялари эса қонун ҳужжатларида аниқ кўрсатилган.

3. Юридик хизмат кўрсатиш аутсорсинги – бу тадбиркорлик субъектларига битимда кўрсатилган муайян муддат давомида, ҳар ой тўлаб бориладиган ҳақ эвазига юқори малакали ходимлар томонидан доимий ва тизимли равишда амалга ошириладиган юридик хизмат кўрсатиш билан боғлиқ фаолиятдир.

4. Юридик хизмат кўрсатиш соҳасида давлат назоратига қуйидаги таомилларни киритишнинг мақсадга мувофиқлиги асосланган:

1) юридик маслаҳатчилар ташкилотлари фаолиятини лицензиялаш (нотариат, солиқ, аудит ва бошқа фаолият турлари бундан мустасно);

2) барча юридик ёрдам кўрсатувчи ташкилотлар учун ягона одоб-ахлоқ ва профессионал хулқ-атвор қоидаларини белгилаш;

3) юридик хизмат ташкилотларининг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлигини суғурталаш;

4) юридик консалтинг соҳасидаги юристлар, юридик маслаҳат берувчи ташкилотларининг расмий ва очик реестрларини ягона стандарт асосида жисмоний ва юридик шахслар учун муҳим бўлган маълумотлар билан тўлдириш;

5) юридик хизмат кўрсатиш соҳасининг барча иштирокчилари, жумладан, адвокатларни солиққа тортишнинг мақбул тизимини белгилаш.

II. Ўзбекистон Республикаси қонунчилигини такомиллаштиришга доир таклифлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг «Адвокатура тўғрисида»ги Қонунини қуйидаги янги модда билан тўлдириш таклиф этилди:

«3²-модда. Чет эл адвокатининг иштироки

Ўзбекистон Республикасида чет эл фуқароси бўлган адвокатнинг қуйидаги шартларда фаолият юритишга йўл қўйилади:

адвокат фуқароси бўлган давлат билан Ўзбекистон Республикаси ўртасида тегишли ҳуқуқий ёрдам кўрсатишга оид битим ва шартномалар тузилганлиги;

адвокатнинг Адлия вазирлиги махсус реестрида ҳисобга олинганлиги;

тегишли давлатнинг фуқароси юридик ёрдам кўрсатиш учун адвокатни таклиф этганида, унинг иши Ўзбекистон Республикаси давлат сирлари, ҳарбий сир ёки хизмат сирини билан боғлиқ бўлмаслиги талаб этилади».

2. Замонавий хорижий давлатлар тажрибасини, Ўзбекистон фуқаролари, жумладан тадбиркорлик субъектларининг халқаро миқёсда фаолияти кенгайиб бораётганини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси «Адвокатура тўғрисида»ги Қонуни 5-моддасининг биринчи қисмини қуйидаги мазмундаги саккизинчи хатбоши билан тўлдириш таклиф этилади:

«адвокат ишонч билдирувчи шахснинг манфаатларини ҳимоя қилиш учун хорижий давлатларнинг давлат ва бошқа органларида, халқаро судда унинг вакили

сифатида иштирок этади, Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномасида бошқача тартиб белгиланган ҳолатлар бундан мустасно».

3. Ўзбекистон Республикасининг «Адвокатура тўғрисида»ги Қонунини қуйидаги мазмундаги янги 11¹-модда билан тўлдириш таклиф этилди:

«11¹-модда. Адвокатнинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги

Адвокатнинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги битим (шартнома)дан келиб чиқади.

Адвокат касбига оид фуқаролик-ҳуқуқий (мулкӣ) жавобгарлигини суғурта қилиши шарт. Суғурта полиси юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги битим (шартнома)га илова бўлиб, унинг ажралмас қисми ҳисобланади.

Адвокатнинг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги унинг топшириқларини бажарган адвокат ёрдамчиси ва стажёри хатти-ҳаракатларини ҳам қамраб олади.

Адвокат иш юзасидан фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги доирасида ишонч билдирувчига етказилган зарарни мустақил қоплаши шарт, ушбу адвокат фаолият юритадиган адвокатлик тузилмаси фақат қонунда белгиланган тартибда субсидиар жавобгар бўлиши мумкин».

4. Ўзбекистон Республикасининг «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Қонуни 21-моддасини қуйидаги тахрирда ифодалаш мақсадга мувофиқ:

«Хўжалик шартномаларини имзолашга тайёрлаш жараёнида хўжалик юритувчи субъектларнинг юридик хизмати ёки жалб этилган адвокатлар, шунингдек юридик маслаҳатчилар (консалтинг) ташкилотининг юридик маслаҳатчилари томонидан шартномаларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқлиги текшириб кўрилиши керак. Уларнинг имзоларисиз шартномалар тузилишига йўл қўйилмайди».

5. Тадбиркорлик субъектларига нисбатан жиноят иши кўзғатилганида уларнинг фаолиятини текширишда адвокат иштирокининг шартлигини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 51-моддаси 1-қисмини қуйидаги мазмундаги 10-банд билан тўлдириш мақсадга мувофиқ:

«кўзғатилган жиноят ишлари бўйича тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текширишда ҳимоячи (адвокат) иштирок этиши шарт».

6. Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 53-моддасини қуйидаги қўшимча билан тўлдириш таклиф этилди:

«тадбиркорлик субъектига нисбатан текширув (тафтиш) тайинланганда текширув жараёнида иштирок этиш, ушбу текширувга мутахассисларни жалб этиш, шунингдек жиноят иши доирасида экспертиза тайинлаш юзасидан қаноатлантириш мажбурий бўлган илтимосномалар киритиш».

7. Ўзбекистон Республикасининг «Малакали юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисида»ги Қонуни ишлаб чиқилиб, унда қуйидаги вазифалар ҳал қилиниши лозим:

– юридик ёрдам кўрсатиш жараёнида иштирок этаётган барча шахслар учун маълум касбий ва бошқа малака талабларини белгилаш;

- адвокатура ва бошқа юридик касбий амалиётга қабул қилиш устидан жамоатчилик назоратини таъминлаш;
- кўрсатилаётган юридик ёрдам сифати устидан назоратни таъминлаш учун қўшимча қоидалар ишлаб чиқиш;
- малакали юридик ёрдам кўрсатадиган шахсларга ишонч билдирувчи шахсга уларнинг малакаси ва юзага келиши мумкин бўлган профессионал таваккалчилик тўғрисида ишончли маълумотларни тақдим этиш бўйича мажбурий талабларни, фуқаролик жавобгарлигини суғурталаш механизмини белгилаш.

III. Адвокатлик тузилмалари ва бошқа юридик хизмат кўрсатувчи ташкилотлар фаолияти самарадорлигини ошириш бўйича таклиф ва тавсиялар:

1. Профессинал малакали юридик ёрдам фақат адвокатлар томонидан кўрсатилишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2019 йил 24 майдаги 13-сонли «Биринчи инстанция суди томонидан иқтисодий процессуал қонун нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида»ги қарорининг 14-банди 9-хатбошисига Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2010 йил 14 майдаги 05-сонли «Вакилликка доир фуқаролик процессуал қонунчилиги нормаларининг судлар томонидан қўлланилиши тўғрисида»ги қарорининг 5-бандидаги қуйидаги қоидани киритиш мақсадга мувофиқ:

«Хусусан, ишда иштирок этувчи юридик шахснинг ходими бўлмаган, лекин иш учун муҳим ҳолатларни белгилашга ва низони тўғри ҳал этишга қўмаклашиши мумкин бўлган шахс вакил сифатида ишда иштирок этишига йўл қўйилиши мумкин. **Бунда улар вакил сифатида судда касб тариқасида (ҳақ эвазига ёки ҳақ олмай) фаолият олиб бориши мумкин эмас.**».

2. Чет эллик инвесторлар, чет эл инвестицияси иштирокидаги корхоналар билан Ўзбекистон Республикаси ва унинг резидентлари ўртасида юзага келадиган инвестициявий низоларни халқаро арбитраж судларида ҳал этиш жараёнида иштирок эта оладиган юқори малакали адвокатларнинг алоҳида реестрини шакллантириш, шундай адвокатларни янада кўпайтириш учун Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатаси томонидан миллий адвокатларнинг хорижий давлатларда стажировка ўташининг таъминланиши мақсадга мувофиқ.

3. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ва Адвокатлар палатаси биргаликда юридик маслаҳатчилар ташкилотлари юристлари фаолияти устидан назорат ўрнатиш ҳамда жисмоний ва юридик шахсларнинг сифатли юридик хизмат олишини таъминлаш мақсадида қуйидаги чора-тадбирлар амалга ошириши зарур:

адвокат мақомига эга бўлмаган юридик маслаҳатчилар ташкилотлари юристларининг юридик соҳага қабул қилинишлари ва улар томонидан кўрсатиладиган юридик хизматнинг сифатини назорат қилиш механизмини жорий этиш;

юридик маслаҳатчилар ташкилотларида юридик маслаҳат берадиган шахсларга адвокатларга қўйилган талаблар билан бир хил бўлган ягона таълим ва малака талабларини, шу билан бирга консалтинг соҳасига адвокатура институти билан бир хил бўлган интизомий назорат механизми, касб этикаси қоидаларини жорий этиш.

4. Адвокатлик тузилмалари замонавий ахборот коммуникация технологияларини қўллаш орқали тадбиркорлик субъектларига онлайн режимда маслаҳатлар бериш, юридик ёрдам кўрсатиш бўйича тузилган шартномалар доирасида маслаҳатларни имкон қадар видео конференцалоқа ва ZOOM дастури ёхуд бошқа шунга ўхшаш интернет дастурлари орқали, тегишли юридик ҳужжатларни электрон имзолаш тартибига риоя этган ҳолда тасдиқлаш ва имзолаш тартибини жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий чораларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ.

**ONE-TIME SCIENTIFIC COUNCIL UNDER SCIENTIFIC COUNCIL
DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03 ON AWARDING SCIENTIFIC DEGREES AT
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

NURUMOV DILSHODBEK DJUMABAYEVICH

**ORGANIZATIONAL AND LEGAL ISSUES OF PROVIDING LEGAL
ASSISTANCE TO BUSINESS ENTITIES BY A LAWYER**

12.00.07 – Judicial power. Prosecutor supervision. Organization of law enforcement activity.
Advocacy

ABSTRACT
of doctoral thesis (PhD) on legal sciences

The theme of the doctor of philosophy (PhD) dissertation was registered at the Supreme Attestation Commission of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2020.4.PhD/Yu435.

The doctoral dissertation has been prepared at the Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three (Uzbek, English Russian (summary)) languages on the website of the Scientific Council (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) and on the website of Ziyonet information and educational portal (www.ziyonet.uz).

Scientific consultant:	Tulaganova Gulchekhra Zakhitovna Doctor of Sciences in Law, Professor
Official opponents:	Otajonov Abrorjon Anvarovich Doctor of Sciences in Law, Professor Khayriev Nodirjon Isroilovich Doctor of Sciences in Law, Associate Professor
The leading organization:	Karakalpak State University named after Berdaq

The defence of the dissertation will be held on August 30, 2021 at 15:00 at the meeting of the one-time Scientific Council on the basis of Scientific Council № DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03 at the Tashkent State University of Law (Address: 100047, Sayilgoh str., 35 Tashkent, Uzbekistan. Phone: (99871) 233-66-36; Fax: (99871) 233-37-48, e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation is available at the Information Resource Center of the Tashkent State University of Law (registration number - 970). (Address: 100047, Sayilgoh str., 35 Tashkent, Uzbekistan. Phone: (99871) 233-66-36).

The abstract of the dissertation is distributed on August 16, 2021.

(Registry protocol № 1 dated on August 16, 2021).

U.A. Tukhtasheva

Chairwoman of the one-time Scientific Council on the basis of Scientific Council on Awarding Scientific Degree, Doctor of Sciences in Law, Professor

D.G. Kamalova

Scientific Secretary of the one-time Scientific Council on the basis of Scientific Council on Awarding Scientific Degree, Doctor of Philosophy in Law

N.S. Salaev

Chairman of the Scientific Seminar at the one-time Scientific Council on the basis of Scientific Council on Awarding Scientific Degree, Doctor of Sciences in Law, Professor

INTRODUCTION (Abstract of doctoral (PhD) dissertation)

Relevance and necessity of the dissertation topic. In the world the provision of legal assistance to business entities by lawyers is becoming increasingly important. The provision of legal assistance is developing rapidly. The ranking of the American Lawyer magazine reveals that Kirkland & Ellis LLP, one of the largest law firms in the U.S. with about 2000 attorneys and lawyers, made more than 4.15 billion USD revenue in 2019. World-known companies Boeing, Delta Airlines, Nike, Verizon are some of the popular customers of the company¹ and these numbers only show that there is high demand for legal assistance to business. The role and importance of lawyers in providing qualified legal assistance for the effective protection of the rights and legitimate interests of citizens and legal entities is also recognized by the Basic Principles on the Role of lawyers and Basic Rules on the Role of Lawyers² adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders.

Around the world, there is a focus on enhancing the effectiveness of lawyers' legal support to businesses, including the adoption of new modern online organizational and legal procedures, as well as further increasing powers of lawyers in resolving disputes of business entities. Special attention is paid to ensuring mechanisms for lawyers to act as mediators in resolving the disputes, the involvement of independent experts and specialists by lawyers in the provision of legal assistance to businesses, defining organizational and legal issues of provision of legal assistance to business entities, and conducting research in this area.

A number of focused actions have been made in our republic to secure the organizational and legal framework for the provision of qualified legal assistance to business entities by lawyers. However, due to the need to expand the powers of lawyers to protect the rights and interests of business entities and the introduction of new forms of legal assistance to them, the Decree of the President of Uzbekistan (dated February 7, 2017) «On the Action Strategy for further development of the Republic of Uzbekistan» assigns the responsibility of «introduction of new organizational and legal forms of advocacy structures» and «developing corporate legal advising and legal consulting providing legal services to business entities»³ and this indicates the need for research in this area.

The dissertation research will serve to a certain extent in the implementation of the tasks set out in the Presidential Resolutions such as «On additional measures to ensure the rapid development of entrepreneurial activity, comprehensive protection of private property and improving the quality of the business environment» (2016), «On measures to radically increase the efficiency of the advocacy and expand the independence of attorneys» (2018), Presidential Decrees like «On measures to further improve the system of rendering legal information and legal assistance to the population» (2019), «On Measures to Simplify Government

¹ <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/010715/worlds-top-10-law-firms.asp>.

² <https://www.un.org/ru/sections/general/documents/index.html>

³ The Decree of the President of Uzbekistan «On the Action Strategy for further development of the Republic of Uzbekistan» PD №4749 dated February 7, 2017 // Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan, 2017, No. 6, Article 70.

Regulation of Entrepreneurial Activity and Self-employment» (2020) and other legislative acts related to the topic.

Connection of the research with the main priority directions of development of science and technology in the republic. The research was carried out in the framework of the priority direction I. «Formation of a system of innovative ideas and ways to implement them in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of an informed society and a democratic state» of the development of science and technology of the republic.

The extent of analysis of the problem. Some aspects of this topic are covered in the scientific works and textbooks of some legal scholars. In particular, G.Abdumajidov, J.Kh.Abdurahmonkhojaev, A.Allamuratov, I.R.Astanov, D.B.Bazarova, V.Kh.Davlyatov, M.M.Mamasiddikov, F.Kh.Otakhonov, O.Okyulov, S.M.Rakhmanova, M.Kh.Rustamboev, B.Salomov, G.Z.Tulaganova, U.A.Tukhtasheva, D.Y.Khabibullaev, L.B.Xvan and others studied these issues to a certain extent.

For instance, M.Kh.Rustamboev and U.A.Tukhtasheva studied the organisational and legal basis as well as main directions of activities of lawyers, G.Z.Tulaganova and D.B.Bazarova studied participation of lawyers in criminal procedure, F.Kh.Otakhonov researched characteristics of advocacy and legal service, D.Y.Khabibullaev shed a light on lawyer's participation in civil procedure. In Uzbekistan, the research on the institute of advocacy and activities on a doctoral level was conducted by B.Salomov and V.Kh.Davlyatov. In particular, B.Salomov defended the thesis on the topic "Advocacy in the Republic of Uzbekistan, its guarantees and social protection of lawyers (experience and problems)", V.Kh.Davlyatov on the topic "Issues of the legal status of advocacy structures and self-governing bodies of attorneys in improving the institute of advocacy".

In the CIS member countries scientific scholars such as G.M.Reznik studied the role of advocacy as a civil society institution, A.Boykov carried out research on issues of guarantees and specialization of advocacy, V.Panchenko studied specific aspects of legal services by lawyers, organizational issues of advocacy and advocacy status was studied by A.Greenko. Moreover, Vlasov studied the historical foundations of the advocacy institute, E.Lyubovenko and V.Volkov researched constitutional guarantees of qualified legal assistance, S.Gavrilov and others studied some procedural aspects of the legal aid activity of a lawyer.

Foreign scholars Robert A.Blackburn studied some issues of effective organization of advocacy, Mark A.Cohen shed a light on features of the legal service system in modern conditions, Bernard Marr researched the role and importance of new technologies in advocacy and legal services, John Armor, Kenneth C. Frazier and other scholars have covered the trends and directions of modern legal services to the world's large businesses entities¹.

However, in our country, the organizational and legal issues of providing legal assistance to business entities by lawyers have not been thoroughly researched at a separate dissertation level.

¹ This literature and other sources are shown in the list of references used in the dissertation.

Connection of the dissertation topic with the research works carried out at the higher educational institution. The topic of the dissertation is included in the research plan of the Tashkent State University of Law and is carried out within the research priorities of «Priorities for improving the institute of advocacy in the context of judicial reform».

The aim of the research is to conduct comprehensive analysis of organizational and legal issues of legal assistance to businesses by a lawyer, the development of proposals, recommendations for the advancement of theory and practice in the field.

Objectives of research:

analysis of theoretical issues of the lawyer's activity in providing legal assistance to business entities;

explaining the importance of legal assistance to business entities as a type of advocacy activity;

consideration of specific aspects of the provision of legal assistance to business entities by a lawyer;

study of organizational and legal issues of providing qualified legal assistance to business entities by advocacy structures;

analysis of specific aspects of the provision of legal assistance to business entities by legal advisory organizations;

development of practical proposals and recommendations for improving the organizational and legal mechanism of providing legal assistance to business entities by a lawyer;

conducting comparative and legal analysis of the organizational and legal framework for the provision of legal assistance to business entities by a lawyer in some foreign and CIS countries.

The object of the research is the system of socio-legal relations associated with the provision of legal assistance to business entities by a lawyer.

The subject of the research is the normative legal acts aimed at organizational and legal regulation of providing legal assistance to business entities by lawyers and the practice of their application, experience in the legislation and practice of some foreign countries, international standards for the organization of advocacy, as well as scientific-theoretical views, conceptual approaches and ideas on the topic.

Research methods. The research used such methods as logical, historical, comparative-legal, clear sociological, complex study of scientific sources, analysis of statistical data, interpretation of legislation, study of law enforcement practices.

The scientific novelty of the research is as follows:

justified that the inspection of business entities be carried out with the mandatory participation of representatives of the legal service and (or) involved lawyers (unless in circumstances where the business entity waives this privilege);

justified that the official or representative of the inspected business entity must be notified that representatives of the legal service and (or) involved lawyers are entitled to participate (to start participating) in any stage of the inspection, and about other rights provided by law;

justified that before the inspection begins, the official conducting the inspection must inform the authorized representative of the business entity in writing

(per protocol) that he or she has the right to invite representatives of the legal service and (or) a lawyer to participate in the investigation or to refuse their participation;

justified that if a business entity's authorized representative first refuses to involve legal service personnel and/or a lawyer, this does not preclude the business entity from including a lawyer at a later stage of the inspection.

The practical results of the research are as follows:

the essence of scientific concepts related to the organizational and legal issues of providing legal assistance to business entities by an attorney has been disclosed and appropriate scientific doctrinal definitions have been developed;

it is substantiated to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan «On Advocacy» with a new Article 3² on the participation of a foreign lawyer, and to fill Article 5 with a norm on participation of the lawyer as a representative to protect the interests of the client in state and other bodies of foreign states, in international courts;

it is justified that there is a social need for the implementation of the Law of the Republic of Uzbekistan «On Provision of Qualified Legal Assistance» in order to improve the efficiency of legal assistance to business entities while also taking into consideration best practices from selected countries;

it is justified to include lawyers from commercial legal consulting firms in the list of subjects competent to perform expert legal examinations under Article 21 of the Law «On Contractual and Legal Framework for the Activities of Business Entities»;

it is substantiated that Article 51 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan should be supplemented with a mandatory rule on the presence of a lawyer in the process of investigating the activities of business entities in cases when criminal proceedings are instituted against business entities;

The textbook on «Advocacy» was prepared for students (pupils) of Law colleges studying in the field of jurisprudence – 3240100 and recommended for publication by the Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan.

The reliability of the research results. The theoretical conclusions developed in the research, proposals to improve legislative acts are based on existing scientific and doctrinal views in the fields of business law, economic procedure law, and advocacy law, as well as national and international legislation norms and law enforcement practice experience. Furthermore, the dissertation's data's credibility is determined by the use of 2017-2020 statistical data of advocacy activity, official publications and other relevant sources. In addition, practical materials received and the results of survey conducted among over 100 advocates by the author during his internship at the Chamber of Advocates of the Republic of Uzbekistan in March 2021 were used in the research.

Scientific and practical significance of the research results. The rules developed as a result of this research will contribute to the development of theory in disciplines such as advocacy, court, and law enforcement practice, which is the research's scientific significance. The findings of the study can be applied to future research, teaching on the module «Advocacy» at higher education institutions and law schools, as well as the development of teaching and methodological manuals. The study

also addresses issues concerning the organization of lawyers' practical actions in the process of providing legal aid to business entities.

The research's practical value is evident in the establishment of a set of guidelines and suggestions targeted at strengthening the organizational and legal mechanisms for providing legal assistance to business entities. The results of the study can be used to improve the legislation in the field of advocacy and provision of legal assistance, the practice of developing documents of the Chamber of Advocates of the Republic of Uzbekistan in this direction.

The implementation of research results. On the basis of the scientific results obtained on the research work on providing legal assistance to business entities by lawyers:

proposals on mandatory participation of representatives of the legal service and (or) involved lawyers (unless in circumstances where the business entity waives this privilege) in the inspection of business entities were used in the first part of Article 187⁴ of the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan (Reference of the Committee on Combating Corruption and Judicial Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 06/1-05/3699 dated January 12, 2021). The adoption of these measures served to increase the protection of business entities' rights and legitimate interests by lawyers in the course of the investigation of criminal cases against business entities;

proposals on the obligation to notify the examined corporate entity's official or representative of the legal service representatives' and (or) involved lawyers' right to participate (to begin participating) in any stage of the inspection, as well as other legal rights were used in paragraph 5 of part 3 of Article 187¹¹ of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Uzbekistan (Reference of the Committee on Combating Corruption and Judicial Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 06/1-05/3699 dated January 12, 2021). The approval of these proposals ensured that businesses might retain the services of a lawyer throughout the investigation of a criminal case brought against them;

proposals that before the inspection begins, the official conducting the inspection must inform the authorized representative of the business entity in writing (per protocol) that he or she has the right to invite representatives of the legal service and (or) a lawyer to participate in the investigation or to refuse their participation were reflected in the Article 39, Section 13 of the Law on Guarantees of Freedom of Entrepreneurship of the Republic of Uzbekistan (Reference of the Committee on Combating Corruption and Judicial Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan No. 06/1-05/3699 dated January 12, 2021). The adoption of this proposal served to impose on the official the obligation to provide an explanation on the involvement of a lawyer or the refusal of his participation before the inspection of business entities;

proposals that if a business entity's authorized representative first refuses to involve legal service personnel and/or a lawyer, this does not preclude the business entity from including a lawyer at a later stage of the inspection were reflected in the Article 39, Section 13 of the Law on Guarantees of Freedom of Entrepreneurship of the Republic of Uzbekistan (Reference of the Committee on Combating Corruption and Judicial Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of

Uzbekistan No. 06/1-05/3699 dated January 12, 2021). The adoption of this proposal served to ensure that the business entity has the right to engage a lawyer at any stage of the investigation.

Approbation of the research results. The results of this research were discussed at 5 scientific conferences, including 3 international and 2 national scientific conferences.

Publication of research results. A total number of 13 scientific papers on the topic of the dissertation, including 1 monograph, 7 (5 national and 2 foreign journals) scientific articles were published.

The volume and structure of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, three chapters including seven paragraphs, conclusion, list of references and applications. The total volume of the thesis is 140 pages.

MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The **introduction** of the dissertation (annotation of the doctoral dissertation) presents the relevance and necessity of the research topic, its relevance with the main priorities of the development of science and technology of the republic, degree of study of the problem, connection of the topic with the research work of the higher education institution where the dissertation was prepared, its goals and objectives, the object and the subject, methods, the scientific novelty and practical result, the reliability of research results, the scientific and practical significance, introduction, approbation, publication of research results, the scope and structure of the dissertation.

The first chapter of the dissertation is entitled as «**General description of the activities of a lawyer in providing legal assistance to business entities**», which discloses research on legal and theoretical aspects of a lawyer's role in giving legal aid to business entities, as well as the importance and details of a lawyer's role in giving legal assistance to business entities.

The dissertation explains the essence of the notions of legal assistance and legal services, and analyzes their differences and similarities.

The author examined several perspectives and theoretical methods of legal scholars on the supply of legal assistance to business entities by lawyers, such as M.Kh.Rustambaev, U.A.Tukhtasheva, B.Salomov, F.Kh.Otakhonov, V.Kh.Davlyatov, V.Burobin, V.Volkov, Jon Adams, G.Reznik, and A.Polyakov. Analyzing their views such as legal services are the object of civil law, legal aid may be an object of criminal procedural law, other areas of law as well other than civil law, in addition, legal services are more commercial in nature, but legal assistance is of a public nature, that is, it can be provided free of charge by the state, the author states that both definitions, in essence, promote the idea that the concept of legal service arose because of its dual nature. Based on this opinion, the author came into conclusion the legal service is not only a separate organizational structure of government agencies, non-governmental and other organizations, rather, it is a legal service activity performed by them on a regular basis (on the basis of an employment contract).

Through the analysis and comparison of social surveys and statistics, this chapter emphasizes the current situation of legal assistance to business entities in the country, as well as the amount of social need for quality legal aid. It also explains the essence of the basic concepts of legal aid from a scientific and theoretical point of view. In particular, analyzed the terms directly related to the activities of a lawyer in the process of law enforcement practice such as «legal issues», «legal cases», «legal assistance» (legal aid), «providing legal service», «conducting legal service», «legal advice». Similarly, the author contends that the primary difference between legal services and legal help (counseling) provided by a lawyer or other institution is that legal services are based on an employment or civil contractual relationship.

The dissertation reveals the specifics of the activities of lawyers in providing legal assistance to business entities. In particular, a) these specifics arise from civil law contracts; b) this activity is carried out in the form of a specific assignment (service on a particular issue) or a complex service (ensuring full legal operation of the business entity); c) the rights and legitimate interests of business entities are represented in court only by a lawyer.

The author, in the context of the topic under study, justified that there is a lack of a clear scientific and legal definition regarding the activity of providing legal assistance to business entities. Correspondingly, based on the analysis of scientific opinions of national and foreign scholars, the scientific definition developed by the author is as follows: Provision of legal assistance to business entities by a lawyer is the provision of legal aid on legal issues for a fee in accordance with a civil law contract concluded for a definite period of time or for the purpose of carrying out a specific work by a lawyer who is licensed to practice advocacy, and operating in one of the state-registered advocacy structures.

In this chapter, using specific examples and statistics of the Chamber of Advocates of Uzbekistan, additionally substantiated that the practice of lawyers has not been studied thoroughly, in a systematic way, that a number of organizational and legal issues remain open in the application of the legislation on legal assistance.

In particular, taking into account that in practice legal assistance is provided by various commercial and non-profit organizations, as well as the ongoing changes in the field of advocacy, substantiated the necessity for outsourcing in the provision of legal assistance in order to reduce costs for business entities and as one of the sensible ways to focus on the implementation of main activities.

The organizational and legal issues of providing qualified legal assistance to business entities by advocacy structures, as well as some issues of providing legal assistance to business entities by other organizations were analyzed in the second chapter of the dissertation – **«Organizational and legal framework for the provision of legal assistance to business entities by lawyers and legal advising organizations»**.

In this chapter, the author discusses the activities of a lawyer in providing legal assistance to a business entity, and notes that around the world qualified legal assistance in this regard is provided not only by lawyers, but also by structures with different organizational and legal forms. For instance, in developed countries (such as the USA, the UK, and France) there are established qualification standards for legal aid (services), the activity needs to be licenced, set specific requirements for

relevant candidates (higher legal education, work experience in legal specialties, obtaining the right to enter legal practice), and there are civil and criminal liability.

The researcher analyzed the situation with the provision of qualified legal assistance to businesses by lawyers. According to the Chamber of Advocates of the Republic of Uzbekistan, in 2020, lawyers provided verbal (written) legal advice and explanations to individual entrepreneurs in 3,524 cases, of which 798 were paid and 2,726 were free legal aid. The conclusions on the contracts (agreements, etc.) included 664 draft documents, of which 356 for a fee, 308 free of charge. Verbal (written) legal advice and explanations were provided to commercial organizations in 5794 cases, of which 3,507 received paid legal aid and 2,285 received free legal aid. Conclusions on contracts (agreements, etc.), drafts of prepared documents constituted 10121 (including 9416 for a fee, 705 for free). The author emphasizes that at present legal advice is also provided by commercial organizations that provide legal advice to business entities, however, there is a lack of official data on the types, quantity and quality of legal advice provided by these organizations to business entities, organizational and legal forms of these organizations, lack of clear qualification requirements for their consultants (lawyers) and there is no clear mechanism in national legislation for their liability.

The researcher highlights the necessity to introduce remote methods of legal aid by advocacy structures in the context of the current pandemic, in particular, the author justified that the advocacy structures should provide online advice to business entities through the use of modern information and communication technologies, within the framework of agreements on legal assistance. They should use video conferencing tools as possible such as ZOOM platform, other similar Internet programs. In this case, they should observe the organizational and legal measures for the introduction of the procedure for approval and signing of relevant legal documents in accordance with the procedure for electronic signing.

This chapter also covers the studies on the introduction of «pro bono» (free legal aid) system in the provision of qualified legal assistance to businesses. Particularly, the author conducted analysis of foreign experience in this regard, the current situation in Uzbekistan in the field of free legal assistance to business entities, as well as the organizational and legal framework for the provision of such legal aid. Thus, it is proposed to define the categories of business entities (entrepreneurs starting a business, conducting bankruptcy proceedings, etc.) that are entitled to free legal assistance.

According to the author, there is serious competition in the legal services market between advocate institutions and legal consulting offices that already provide legal assistance. The author contends that this is because advocacy organizations only have four legal forms (as defined by law) and function as non-profit organizations. Consulting businesses, on the other hand, are very adaptable and can handle a wide range of tasks at once. They can also provide commercial legal counsel and set reasonable rates.

In the light of the rapid development of modern production and business environments, the author views legal consulting offices to be a vital sort of service for the subjects of entrepreneurship. The Action Strategy emphasizes the need to establish corporate legal counsel and legal consulting that give legal services to the

subjects of entrepreneurship, and this also proves that the authors opinions is relevant.

The researcher claims that the lack of a self-governing body that provides corporate unity for legal consulting offices, as well as the absence of their rules of professional ethics, procedures for professional development of legal advisers, and necessary standards for legal services, has a direct impact on the quality of legal services provided.

Therefore, in the dissertation, based on experience of foreign countries and the results of a public opinion surveys, it is proposed to develop and adopt a special law «On the Provision of Qualified Legal Assistance» as a solution to the problems in the provision of qualified legal assistance and consulting services to business entities by advocacy structures and other organizations, and the social, legal and objective necessity of its adoption has been justified.

The adoption of this law, in particular, will determine the organizational and legal mechanisms of the legal aid process, as well as the categories of people who are eligible for free qualified legal assistance and the professional and other qualifications that individuals (specialists) and legal aid organizations must meet. It is substantiated that the establishment of rules for quality control of legal aid and the establishment of a mechanism for civil liability insurance of these structures will create the necessary mechanisms for the population in need of qualified legal assistance in society.

The dissertation's third chapter is titled «**Prospects of improving the organizational and legal mechanism of providing legal assistance to business entities**», and it examines how the lawyer's organizational and legal mechanism can be improved further, as well as some organizational and legal bases for providing legal assistance to business entities, as well as some organizational and legal bases of legal assistance to business entities by a lawyer in some foreign and CIS countries.

The study examines the organizational and legal mechanisms for a lawyer to safeguard the interests of business entities in court, and it makes a number of recommendations for reform in this regard.

The author has developed proposals to amend the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated May 24, 2019 No 13 «On some issues of application of the rules of economic procedure by the court of first instance».

«In particular, a person who is not an employee of the legal entity involved in the case, but who can help identify the circumstances relevant to the case and resolve the dispute properly, may be allowed to participate in the case as a representative. In this case, they may not act as a representative in court as a professional (for a fee or without a fee)». This proposal means that the task of providing professionally qualified legal assistance in the courts to be carried out only by lawyers.

Using statistics and analysis of public opinion polls among lawyers to make it more effective for lawyers to perform their protective functions in criminal cases, the researcher proposes to supplement Article 51, Part 1, Clause 10 of the Criminal Procedure Code with the requirement that a lawyer be involved in the investigation of the activities of business entities in criminal cases in order to more effectively perform the defense functions of a lawyer in a criminal case. Furthermore, it is

substantiated to amend Article 53, part 1, with the requirement that an attorney can involve an independent expert to conduct inspections and audits of a business entity in order to protect the client's rights in a criminal case, as well as the right to submit proposals for the appointment of an expert examination in a criminal case (for example, forensic accounting, forensic examination of documents, etc.), the satisfaction of which is mandatory.

On the basis of experience of economically developed countries, with the goal of improving the activities of lawyers in providing legal assistance to business entities, further liberalization of the advocacy in Uzbekistan, further increase its popularity and attractiveness of entrepreneurship activity to the investors, it is suggested to add a new article 32 to the Law of Uzbekistan «On Advocacy», titled «Participation of a Foreign Attorney», to supplement Article 5 of this Law with a provision allowing lawyers to represent clients' interests in foreign nations and international judicial organizations.

Moreover, it is proposed to define a lawyer's right to insure his or her material liability risk related to professional activity as his or her obligation, as specified in Article 6 of the Law on Advocacy of the Republic of Uzbekistan, based on experience of developed countries such as Germany, USA, France, UK and an analysis of the results of a survey of lawyers. This is proposed to be supplemented as a separate Article 11¹ entitled «Civil and legal liability of a lawyer».

Article 21 of the Law «On Contractual and Legal Framework for the Activities of Business Entities» should be modified, according to the author. According to the current version, the parties to an economic contract do not have the right to close it without the signatures of an employee of the relevant business entity's legal service or the lawyer involved on the contract's foundation. However, in practice, legal advice is provided to businesses by consulting offices on a large scale. So, the researcher proposes that, in addition to offering legal assistance to businesses, the staff of legal consulting firms should also be authorized to sign contracts. Thus, when a business entity requires legal assistance, there will be no need to consult an attorney for contract legal examination, and in other legal matters, there will be no need to call a legal adviser, and legal support will be supplied by a single subject.

The dissertation emphasizes the need to create a corps of highly qualified lawyers who can participate in the settlement of investment disputes between foreign investors, enterprises with foreign investment and the Republic of Uzbekistan and its residents in international arbitration courts. In the event of such a dispute, foreign lawyers are being asked to participate in the process due to the lack of lawyers who can represent the interests of business entities operating in Uzbekistan in international arbitration courts.

It is proposed that a separate Register of lawyers who can function in the system of settlement of investment disputes in international arbitration be developed to address this problem, with the goal of sectoral specialization of advocacy. In this regard, the Chamber of Advocates of Uzbekistan should establish cooperation with relevant advocacy organizations of developed countries, to provide internships for Uzbek lawyers to organize the study of their experience.

In this chapter, the researcher also learnt about the situation in a few foreign nations when it comes to providing legal support to businesses as a kind of advocacy,

as well as the corresponding organizational and legal rules. As a consequence of the research, it was determined that some of the good characteristics of foreign experience should be included into national policy.

In particular, the author draws attention to the following specific aspects of the legislation of foreign countries on the basis of the analysis of activities related to the provision of legal and consulting services to business entities. In Germany, for example, lawyers act as legal advisers to citizens and businesses on the basis of a special contract, but cannot formally (on the basis of an employment contract) act as a legal adviser.

Furthermore, the statute «On the procedure for payment for the services of lawyers in the Federation» sets the amount of legal aid payment at a minimum rate, which is one of the peculiarities of the German legal aid system. This rule applies to both legal and non-legal services (consultations, contracting, etc.).

The United States also has a sophisticated system for paying for legal services, with over 700 unique tables that determine only the bare minimum of costs for various sorts of legal services.

According to the conclusions of the study, lawyers are now more thoroughly involved in economic activity in foreign nations (such as the United States, the United Kingdom, and Germany). They not only safeguard their clients' rights and legitimate interests, but they also engage in direct economic activity. For example, they can buy shares, corporations, and make investments on behalf of an anonymous investor. They gain the right to do business not just in their home nation, but all around the world in the client's best interests by doing so. For example, some CIS countries' legislation allows lawyers to defend their clients' interests in foreign state entities, law enforcement agencies, and courts, as well as international organizations.

The above rules should reflect in the national legislation, and this will help to further improvement of the system of remuneration for advocacy, to give the status of a commercial organization to this activity and to create its bases, can represent a wide range of proxies in the protection of their rights and interests in the field of entrepreneurship, including even managing their funds and investment packages in Uzbekistan on behalf of foreign entrepreneurs.

CONCLUSION

As a result of the study of organizational and legal issues of providing legal assistance to business entities by a lawyer the following suggestions, recommendations and conclusions were developed:

I. Scientific and theoretical conclusions aimed at improving the Institute of Advocacy:

1. The author's scientific definition of the concept «Providing legal assistance to business entities by lawyers» is stated as follows:

«Provision of legal assistance to business entities by a lawyer is the provision of legal aid to business entities on legal issues for a fee in accordance with a civil law contract concluded for a definite period of time or for the purpose of carrying out a specific work by a lawyer who is licensed to practice advocacy, and operating in one of the state-registered advocacy structures».

2. The advocacy structure differs from the legal services of a business entity on the following grounds:

first, the advocacy structure is not a subordinate to the head of the business entity, while the legal service is directly subordinate to the head of the business entity;

secondly, the lawyers of the advocacy structure do not have any position in the relevant business entity because they operate on the basis of a civil contract, however the legal service members have a position and work under an employment contract;

thirdly, the main directions and functions of the advocacy structure are defined in the contract in the appropriate order, on the other hand, the functions of the legal service are clearly specified in the legislation.

3. *Legal service outsourcing* is an activity related to the provision of legal services to business entities on a regular and systematic basis by highly qualified employees for a certain period of time, on the basis of a monthly payment for the period specified in the agreement.

4. The following steps should be included in state control in the sphere of legal services provision:

1) legal consultation organizations must be licensed. (excluding notary, tax, audit, and other operations);

2) creation of common principles of ethics and professional behavior for all legal aid organizations;

3) insurance of legal service companies' civil liability;

4) on the basis of a uniform standard, filling in the official and open registers of lawyers, organizations of legal advisers in the field of legal consulting with information that is useful for persons and legal entities;

5) establishing an optimal system of taxation of all participants in the field of legal services, including lawyers.

II. Suggestions for improving the legislation of the Republic of Uzbekistan:

1. It is proposed to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan «On Advocacy» with Article 3² as follows:

Article 3². Participation of a foreign lawyer

A lawyer who is a foreign citizen is allowed to work under the following conditions in the Republic of Uzbekistan:

conclusion of agreements and contracts between the state of which the lawyer is a citizen and the Republic of Uzbekistan on the provision of appropriate legal assistance;

the lawyer is registered in a special register of the Ministry of Justice;

when a citizen of the relevant state offers a lawyer for legal assistance, it is required that his case is not related to state secrets, military secrets or service secrets of the Republic of Uzbekistan.

2. Taking into consideration modern foreign experience and the growing international activity of Uzbek entrepreneurs, it is proposed to supplement then Article 5 of the Law of the Republic of Uzbekistan «On Advocacy» with the seventh paragraph in the following edition:

«The lawyer protects the interests of the client and participates as a representative in state and other bodies of foreign states, in international courts, except as otherwise stipulated by an international agreement of the Republic of Uzbekistan».

3. It is proposed to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan «On Advocacy» with a new article in the following edition:

«Article 11¹. Civil liability of a lawyer

A lawyer's civil obligation stems from a written agreement (contract) to provide legal services.

A lawyer's professional civil (property) liability must be insured. The insurance policy is an addendum to and an integral part of the agreement (contract) on the provision of legal assistance.

The activities of an attorney's assistant and trainee who completed his or her duties are likewise included in the lawyer's civil liability.

In the case of civil liability, the lawyer must repay the client on his or her own; the advocacy structure in which this lawyer works can only be held subsidiary liable (secondary accountable) in the manner allowed by law».

4. It is proposed to state Article 21 of the Law «On Contractual and Legal Framework for the Activities of Business Entities»; in the following wording:

«In the process of producing economic contracts for signing, legal services of business entities or attorneys involved, as well as lawyers of legal advisers (consulting) organizations functioning on a commercial basis, should check the accordance of contracts with the law. Contracts may not be concluded without their signatures».

5. In order to ensure the participation of a lawyer in the investigation of criminal proceedings against business entities, it is expedient to supplement paragraph 10 of Part 1 of Article 51 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Uzbekistan as follows:

In cases when criminal proceedings are instituted against business entities, it is expedient to supplement the rule of mandatory participation of a lawyer in the investigation of their activities at the legislative level. Thus, it is proposed to supplement Article 51, Part 1, Paragraph 10 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan in the following wording:

«A lawyer (defense attorney) must be involved in the investigation of business entities in initiated criminal cases».

6. It is proposed to supplement Article 53 of the Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan with the following wording:

to participate in the inspection process when an inspection (inspection) is appointed in respect of a business entity, to involve specialists in this inspection independently, as well as to submit compulsory petitions for the appointment of an expert examination in a criminal case.

7. It is proposed to develop the Law of the Republic of Uzbekistan «On the provision of qualified legal assistance», which will address the following issues:

establishing specific professional and other qualification requirements for all individuals involved in the legal assistance process;

ensuring public control over the admission to the legal profession and other legal practice;

development of additional rules to ensure control over the quality of legal aid;

establishment of mandatory requirements for persons offering qualified legal assistance to provide trustworthy information on their credentials and potential professional risks to the client, i.e. the civil liability insurance mechanism.

III. Proposals and recommendations for improving the efficiency of advocacy structures and other legal service organizations:

1. In order to ensure that professional qualified legal assistance is provided only by lawyers, it is expedient to include the following rule in paragraph 9 of part 14 of the resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan «On some issues of application of the rules of economic procedure by the court of first instance», and paragraph 5 of the resolution «On the application by courts of the rules of civil procedure legislation on representation»:

«A person who is not an employee of the legal entity participating in the case, but who can assist in identifying the relevant circumstances and effectively resolving the disagreement, may be authorized to participate in the case as a representative. They may not participate as a representative in court in this matter because it is their profession (with a fee or without pay)»

2. It is necessary to establish a separate Register of highly qualified lawyers who can participate in the decision-making process in international arbitration courts in investment disputes involving foreign investors, enterprises with foreign investment, and the Republic of Uzbekistan and its citizens. In addition, the Chamber of Advocates of the Republic of Uzbekistan should provide internships for national lawyers in foreign countries in order to enhance the number of such lawyers.

3. The Ministry of Justice and the Chamber of Advocates should jointly take the following measures to control the activities of lawyers of legal advisory organizations and to ensure that individuals and legal entities receive quality legal services:

development of a method for lawyers from legal consulting organizations who do not have the status of a lawyer to be admitted to the legal field, as well as quality monitoring of legal services provided by them;

introduction of uniform training and qualification requirements for legal advisers in the legal consulting organizations, which are the same as those for lawyers, in addition, the introduction of disciplinary control mechanisms and professional ethics rules in the consulting field, which are the same as those in the institute of advocacy.

4. It is expedient to develop organizational and legal measures which gives opportunity for lawyers to provide online advice to business entities using modern information and communication technologies, use video conferencing and ZOOM software or through other similar internet programs as much as possible within the framework of legal assistance agreements, to sign and approve relevant legal documents in accordance with the procedure for electronic signing and the introduction of a procedure for electronic signature.

**РАЗОВЫЙ НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПРИ НАУЧНОМ СОВЕТЕ
DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЕНЫХ
СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ
ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

НУРУМОВ ДИЛШОДБЕК ДЖУМАБАЕВИЧ

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ ОКАЗАНИЯ
АДВОКАТОМ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ СУБЪЕКТАМ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА**

**12.00.07 – Судебная власть. Прокурорский надзор. Организация правоохранительной
деятельности. Адвокатура**

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание ученой степени
доктора философии по юридическим наукам (PhD)**

Ташкент – 2021

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан за номером B2020.4.PhD/Yu435.

Диссертационная работа выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском, русском (резюме)) на веб-сайте Научного совета (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) и Портале Информационной образовательной сети «Ziynet» (www.ziynet.uz).

Научный руководитель:	Тулаганова Гулчехра Захитовна доктор юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Отажонов Абдоржон Анварович доктор юридических наук, профессор Хайриев Нодиржон Исроилович доктор юридических наук, доцент
Ведущая организация:	Каракалпакский государственный университет имени Бердака

Защита диссертации состоится 30 августа 2021 года в 15:00 часов на заседании разового Научного совета при Научном совете DSc.07/13.05.2020.Yu.22.03 при Ташкентском государственном юридическом университете. Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz.

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрировано за № 970). (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Амира Темура, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан 16 августа 2021 года.
(протокол реестра № 1 от 16 августа 2021 года).

У.А. Тухташева
Председатель Разового Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук (DSc), профессор

Д.Г. Камалова
Секретарь Разового Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

Н.С. Салаев
Председатель научного семинара при Разовом Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук (DSc), профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация докторской (PhD) диссертации)

Целью исследования является комплексный анализ организационно-правовых вопросов оказания адвокатом юридической помощи субъектам предпринимательства, разработка предложений, рекомендаций, направленных на развитие теории и практики в данной сфере.

Объектом исследования являются общественные отношения, связанные с оказанием адвокатами юридической помощи субъектам предпринимательства.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

обоснована необходимость проведения ревизии субъектов предпринимательства с обязательным участием представителей юридической службы и (или) привлеченных адвокатов (за исключением случаев отказа от данного права со стороны субъекта предпринимательства);

обоснована обязательность информирования должностного лица или представителя проверяемого субъекта о праве на участие представителей юридической службы и (или) привлеченных адвокатов на любой стадии ревизии и о других правах, предусмотренных законодательством;

обоснована обязательность разъяснения до начала проверки должностным лицом, осуществляющим проверку, уполномоченному представителю субъекта предпринимательства в письменной форме его право на привлечение представителей юридической службы и (или) адвоката к участию в проверке либо отказ от их участия, о чем должен быть составлен протокол;

обосновано, что отказ на привлечение представителей юридической службы и (или) адвоката к участию в проверке не является препятствием для привлечения его субъектом предпринимательства на дальнейших стадиях проверки.

Внедрение результатов исследования. На основе научных результатов, полученных по итогам научного исследования по организационно-правовым вопросам оказания адвокатом юридической помощи субъектам предпринимательства разработаны и внедрены в законодательную практику следующие предложения:

предложение о необходимости проведения ревизии субъектов предпринимательства с обязательным участием представителей юридической службы и (или) привлеченных адвокатов (за исключением случаев отказа от данного права со стороны субъекта предпринимательства) было использовано в части первой статьи 187⁴ «Уголовно-процессуального кодекса» Республики Узбекистан (акт Комитета по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 12 января 2021 года №06/1-05/3699). Принятие данного предложения послужило защите адвокатами прав и законных интересов субъектов предпринимательства при проведении ревизии по возбужденному в отношении них уголовному делу;

предложение об обязательности информирования должностного лица или представителя проверяемого субъекта о праве на участие представителей юридической службы и (или) привлеченных адвокатов на любой стадии ревизии и о других правах, предусмотренных законодательством, использовано в пункте 5 части 3 статьи 187¹¹ «Уголовно-процессуального кодекса» Республики Узбекистан (акт Комитета по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 12 января 2021 года №06/1-05/3699). Принятие данного предложения послужило обеспечению права субъектов предпринимательства пользоваться помощью адвоката при проведении ревизии по возбужденному уголовному делу;

предложение об обязательности разъяснения до начала проверки должностным лицом, осуществляющим проверку, уполномоченному представителю субъекта предпринимательства в письменной форме его право на привлечение представителей юридической службы и (или) адвоката к участию в проверке либо отказ от их участия, о чем должен быть составлен протокол, нашло свое отражение в части 13 статьи 39 Закона Республики Узбекистан от 2 мая 2012 года «О гарантиях свободы предпринимательской деятельности» (акт Комитета по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 12 января 2021 года №06/1-05/3699). Принятие данного предложения послужило возложению на должностного лица обязанности перед проверкой субъектов предпринимательства давать разъяснения касательно привлечения адвоката к участию в проверке либо отказа от его участия;

предложение о том, что отказ на привлечение представителей юридической службы и (или) адвоката к участию в проверке не является препятствием для привлечения его субъектом предпринимательства на дальнейших стадиях проверки нашло свое отражение в части 13 статьи 39 Закона Республики Узбекистан от 2 мая 2012 года «О гарантиях свободы предпринимательской деятельности» (акт Комитета по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 12 января 2021 года №06/1-05/3699). Принятие данного предложения послужило обеспечению права субъекта предпринимательства привлекать адвоката на любой стадии проведения ревизии.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, 3 глав, объединяющих семь параграфов, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации составляет 140 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИЛМИЙ ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Нурумов Д.Д. Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари: Монография. – Тошкент: ТДЮУ, 2021. – 160 б.

2. Нурумов Д.Д. Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатиш фаолиятининг назарий масалалари // Ҳуқуқий тадқиқотлар. 2021. №7. – Б. 77-86 (12.00.00; №19).

3. Нурумов Д.Д. Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизмини янада такомиллаштириш масалалари // Жамият ва инновация. 2021. 2 (6/S). – Б. 302-316 (12.00.00; ОАК раёсатининг 2020 йил 31 декабрдаги 290/10-сон қарори).

4. Нурумов Д.Д. Айрим хорижий мамлакатларда адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизми // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. 2020. №4. – Б. 45-48 (12.00.00; №9).

5. Нурумов Д.Д. Совершенствование оказания адвокатами юридической помощи субъектам предпринимательской деятельности // Адвокат. 2020. №5. – Б. 54-58 (12.00.00; №16).

6. Нурумов Д.Д. Адвокат томонидан тадбиркорлик фаолиятига юридик хизмат кўрсатишнинг ҳуқуқий механизми // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. 2018. №4. – Б. 44-48 (12.00.00; №9).

7. Nurumov D.D. Characteristics of providing legal services to business entities by legal consultancy organisations // The American Journal of Political Science Law and Criminology/Vol 2. No 7 (2021): VOLUME 02. ISSUE 12. p.27-34 (SJIFactor: SJIF 2021 = 5.952).

8. Nurumov D.D. Role and importance of advocacy in legal support of business entities // The American Journal of Political Science Law and Criminology/Vol 2. No 12 (2020): VOLUME 02. ISSUE 12. p.117-122 (SJIFactor: SJIF 2020 = 5.453).

9. Нурумов Д.Д. Адвокат томонидан тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ўзига хос хусусиятлари // «Коррупция ва жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга қарши курашишнинг ҳуқуқий жиҳатлари» мавзусидаги Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: IMPRESS MEDIA, 2019. – Б. 310-315.

10. Нурумов Д.Д. Адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг айрим масалалари // «Ижро иши юритиш соҳасини янада такомиллаштириш масалалари: назария ва амалиёт уйғунлиги» мавзусида ўтказилган Республика илмий-амалий конференцияси мақолалар тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2019. – Б. 113-122.

11. Нурумов Д.Д. Адвокат томонидан тадбиркорлик фаолиятига юридик

хизмат кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари // «Суд ҳокимияти органлари фаолиятини рақамлаштиришнинг долзарб масалалари» мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2020. – Б. 66-72.

12. Nurumov D.D. Problems of implementing the right to protect small businesses in Uzbekistan // International scientific and practical conference cutting edge-science 2020. Primedia E-launch LLC December, 2020 Shawnee, USA. p.80-82.

II бўлим (II часть; II part)

13. Нурумов Д.Д. Айрим МДХ мамлакатларида адвокатнинг тадбиркорлик субъектларига юридик ёрдам кўрсатишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизми // «Ўзбекистон жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш истиқболлари» мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮУ, 2021. – Б. 364-373.

Автореферат ТДЮУ «Юридик фанлар ахборотномаси – Вестник юридических наук – Review of Law Sciences» журналі таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, рус, инглиз тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди.

Босишга рухсат этилди: 13.08.2021 йил.
Бичими 60x84 ¹/₁₆, «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулида босилди.
Шартли босма табоғи: 2.8. Адади 100. Буюртма № 146.
Тел (99) 832 99 79; (97) 815 44 54.

Гувоҳнома reestr № 10-3279

“IMPRESS MEDIA” МЧЖ босмаҳонасида чоп этилган.
100031, Тошкент ш., Яккасарой тумани, Қушбеги кўчаси, 6-уй.